

Logica en de Linguistic Turn 2012

Anselmus

Maria Aloni
ILLC-University of Amsterdam
M.D.Aloni@uva.nl

20/9/12

Plan voor vandaag

- ▶ Proeftentamen
- ▶ Anselmus + tekstvragen

Huiswerk:

- ▶ Zaal tentamen, maandag 24 Sept.

Anselmus (Aosta, 1033–Canterbury, 1109)

- ▶ Net zoals Augustinus (354–430), christelijk geïnspireerd platonisme
- ▶ Geen tegenstelling tussen geloof en wijsgerig kennen
- ▶ Zijn motto: *fides quaerens intellectum* (geloof zoekt naar redelijk inzicht)
- ▶ Belangrijke werken:
  - Monologion: a posteriori godbewijzen
  - Proslogion: a priori ontologisch godbewijs (door Kant zo benoemd)
  - ...
- ▶ Wij lezen Proslogion: Hfdstk 1–4

Hoofdstuk 1

- ▶ Functie: Religieuze meditatie of speelt hoofdstuk 1 ook een rol voor argument in hoofdstuk 2?
  - Een mogelijke rol: begrip van God op te bouwen die later wordt onderzocht
- ▶ Geloof vs. redelijk inzicht:

‘Maar ik verlang er naar Uw waarheid, die mijn hart gelooft en bemint, tot op zekere hoogte in te zien. Ik zoek immers niet in te zien om te geloven, maar ik geloof om in te zien [Credo ut intelligam]. Want ook dit geloof ik dat ik niet zal inzien, tenzij ik geloofd zal hebben’

⇒ Anselmus wil begrijpen wat hij al gelooft en bemint

Hoofdstuk 2: Anselmus' Godsbewijs [vraag 2]

- ▶ P1: God is datgene waarboven niets groter gedacht kan worden
- ▶ P2: Wij (maar ook de dwaas) kunnen denken aan iets waarboven niets groter gedacht kan worden. Dus God bestaat in onze gedachten.
- ▶ Reductio ad absurdum
  - Aanneame: Stel God bestaat alleen in gedachten
  - P3: Men kan denken dat God ('datgene waarboven niets groter gedacht kan worden') ook in de werkelijkheid bestaat
  - P4: Als iets bestaat in iemands gedachte en in de werkelijkheid, dan is dit groter dan dat object dat slechts in iemands gedachte bestaat.
  - C1: Dan kunnen we aan iets denken dat groter is dan 'datgene waarboven niets groter gedacht kan worden' [contradictie]
- ▶ C2: God bestaat niet slechts in gedachten, maar ook in de werkelijkheid

De eerste premisse

- ▶ P1: God is datgene waarboven niets groter gedacht kan worden

Welnu, wij geloven dat Gij iets zijt waarboven niets groter gedacht kan worden (“id quod maior cogitari non potest”)

De tweede premisse

- ▶ P2: Wij (en dwaas) kunnen denken aan iets waarboven niets groter gedacht kan worden. Dus God bestaat in onze gedachten.

Of bestaat een dergelijke natuur dan niet aangezien de dwaas (“insipiens”) in zijn hart heeft gezegd: er is geen God? [Psalm 14 (13), 53 (52): De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God]

Nochtans diezelfde dwaas, wanneer hij juist dit wat ik zeg ‘iets waarboven niets groter gedacht kan worden’ hoort verstaat stelling wat hij hoort. En wat hij verstaat is in zijn verstand, ook al ziet hij niet in dat dit ‘is’.

Want dat een ding in het verstand is, is niet hetzelfde als inzien dat dit ding bestaat.

- ▶ Belangrijk onderscheid [zie ook voorbeeld van schilder]
  - definitie van God verstaan $\neq$ inzien dat God bestaat
 $\Rightarrow$ ook dwaas kan definitie verstaan (en wat hij verstaat is in zijn verstand)
  - in het verstand zijn $\neq$ in de werkelijkheid bestaan

De kern van het bewijs: de reductio

En zeker kan 'datgene waarboven niets groter gedacht kan worden' niet in het verstand alleen zijn. Want indien het uitsluitend in het verstand is [Aanname], dan kan men denken dat het ook in werkelijkheid is [P3], hetgeen groter is [P4]. Indien dus 'datgene waarboven niets groter gedacht kan worden' alleen in het verstand is, dan is precies 'datgene waarboven *niets* groter gedacht kan worden' datgene waarboven *wel* iets groter gedacht kan worden [C1]. Maar dat is zeker onmogelijk. [$\perp$]

- ▶ Aanname: Stel God bestaat alleen in gedachten
- ▶ P3: Men kan denken dat God ('datgene waarboven niets groter gedacht kan worden') ook in de werkelijkheid bestaat
- ▶ P4: Als iets bestaat in iemands gedachte en in de werkelijkheid, dan is dit groter dan dat object dat slechts in iemands gedachte bestaat.
- ▶ C1: Dan kunnen we aan iets denken dat groter is dan 'datgene waarboven niets groter gedacht kan worden' [contradictie]

De conclusie

- ▶ C2: God bestaat niet slechts in gedachten, maar ook in de werkelijkheid

Bijgevolg bestaat zonder enige twijfel 'iets waarboven niets groter gedacht kan worden' zowel in het verstand als in werkelijkheid

Anselmus' in hoorcollege

- ▶ P1: God is datgene waarboven niets anders gedacht kan worden
- ▶ P2: We kunnen denken aan iets waarboven niets gedacht kan worden. Dus God bestaat in onze gedachten.
- ▶ P3: Als iets bestaat in iemands gedachte en in de realiteit, dan is dit groter dan dat object dat slechts in iemands gedachte bestaat.
  - P4: Stel God bestaat alleen in onze gedachten
  - C1: Dan kunnen we aan iets denken dat groter is dan God: CONTRADICTIE (met P1)
- ▶ C2: P4 is onwaar: God bestaat niet slechts in onze gedachten.
- ▶ C3: God bestaat (in de werkelijkheid)

Anselmus' Godsbewijs

- ▶ P1: God is datgene waarboven niets groter gedacht kan worden
- ▶ P2: Wij (maar ook de dwaas) kunnen denken aan iets waarboven niets groter gedacht kan worden. Dus God bestaat in onze gedachten.
- ▶ Reductio ad absurdum
  - Aanneame: Stel God bestaat alleen in gedachten
  - P3: Men kan denken dat God ('datgene waarboven niets groter gedacht kan worden') ook in de werkelijkheid bestaat
  - P4: Als iets bestaat in iemands gedachte en in de werkelijkheid, dan is dit groter dan dat object dat slechts in iemands gedachte bestaat.
  - C1: Dan kunnen we aan iets denken dat groter is dan 'datgene waarboven niets groter gedacht kan worden' [contradictie]
- ▶ C2: God bestaat niet slechts in gedachten, maar ook in de werkelijkheid

Reacties [vraag 3]

- ▶ Pro: Decartes, Spinoza, Hegel, Gödel (1906-1978)
- ▶ Contra: Gaunilone (994-1083), Kant, ...
  - Gaunilone *Liber pro insipiente* ('Namens de Dwaas')
    - ▶ The Lost Island is that than which no greater can be conceived.
    - ▶ It is greater to exist in reality than merely as an idea.
    - ▶ If the Lost Island does not exist, one can conceive of an even greater island, id est one that does exist.
    - ▶ Therefore, the Lost Island exists in reality.
  - Kant: 'bestaan' onmogelijk groter of beter kan zijn dan 'niet-bestaan' (100 euro in mijn zak niet meer dan 100 euro in mijn verstand), ... [tegen P4]
  - Laatste bezwaar (à la Leibniz): Hoe kunnen we weten dat 'datgene waarboven niets groter gedacht kan worden' consistent is, dus denkbaar? [tegen P2-P3]

Hoofdstuk 3

- ▶ Functie: twee mogelijke interpretaties [vraag 4]
  1. Herhaling van bewijs: het gedacht dat God alleen in onze gedachten bestaat leidt tot contradictie, dus het kan niet gedacht worden dat God niet bestaat (tenzij jij dwaas bent)
  2. Nieuwe bewijs: hier wordt iets sterker bewezen, namelijk dat *onmogelijk* is dat God niet bestaat
    - ▶ Hoofdstuk 2: God bestaat
    - ▶ Hoofdstuk 3: Het is noodzakelijk dat God bestaat
- ▶ Voor 1: rol van dwaas uitgelegd, en voorwoord:

After I had published ... [the Monologion] ... I began to wonder if perhaps it might be possible to find one single argument that for its proof required no other save itself, and that by itself would suffice to prove that God really exists, that He is the supreme good needing no other and is He whom all things have need of for their being and well-being, and also to prove whatever we believe about the Divine Being.

Hoofdstuk 4

- ▶ Functie: probeert een mogelijke tegenargument te pareren
- ▶ Tegenargument: hoe kan de dwaas denken wat hij niet denken kon (dus dat God niet bestaat)
- ▶ Anselmus' reactie: Er is meer dan één manier om te denken.
  - Eerste wijze: wanneer men het woord dat dit ding betekent denkt
  - Tweede wijze: wanneer men juist datgene wat het ding is inzien
- ▶ Allen op de eerste wijze kan men denken dat God niet bestaat.